

dr. Cornel ȚUCĂ^[1]

Felicia ȚUCĂ^[2]

Ferdinand I Întregitorul

ILUSTRAREA ÎN CRONICILE „NEOFICIALE“ ALE „MONITORULUI OFICIAL“ A PRIMEI VIZITE OFICIALE EFECTUATE ÎN TRANSILVANIA DE REGELE FERDINAND I ȘI REGINA MARIA

În perioada următoare desfășurării Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, *Familia Regală* română, împreună cu Guvernul României, împreună cu factorii politico-militari de conducere, au desfășurat o multitudine și ample acțiuni atât în plan diplomatic internațional, cât și în plan intern, având în totalitate drept unic scop: recunoașterea internațională a *Marii Uniri*, realizarea internă a unității politico-administrative, păstrarea integrității teritoriale și asigurarea suveranității noi createi „Românii

Mari". Astfel, în acest sens, evidențiem următorul fapt istoric: „România Mare”, constituită în mod firesc ca urmare a unirii Vechiului Regat cu celelalte provincii istorice majoritar locuite de români, după citirea: „Declarației de la Alba Iulia” din 1 Decembrie 1918, a devenit, începând cu anul 1919, un Stat care: „ocupa o suprafață de 295.049 km², situându-se teritorial pe locul nouă în Europa”; iar, după numărul de locuitori, unul care se situa pe locul opt. În concluzie, România Mare s-a constituit ca un: „Stat care, ieșit din lupta seculară a «Europei Națiunilor» împotriva «Europei Imperiilor», își avea garanția de existență tocmai în această Europă”^[3].

În contextul politico-militar general al respectivului moment istoric, ținând cont de existența unor puternice focare conflictuale armate la toate granițele „României Mari”, a cărei unitate, integritate teritorială, situație politică internă, suveranitate și chiar independență îi erau constant, presant și permanent amenințate dinspre vest: de trupele sârbe, care ocupau încă Banatul; dinspre vest și nord: de trupele roșii (bolșevice) ungare și ucrainene; iar dinspre est: de trupele Armatei Roșii (bolșevice) ruse. Drept urmare, luarea unor măsuri vizând transpunerea în viață a uniformizării unități administrativ-statale a constituit una dintre acțiunile prioritare de politică internă. În vederea urgentării implementării acestor obiective prioritare, a devenit o constantă a epocii implicarea directă a Regelui Ferdinand I și Reginei Maria, atât în plan intern, cât și internațional, în derularea și finalizarea acestor acțiuni.

Menționăm în plan politic intern, printre altele, drept una dintre acțiunile concrete întreprinse în acest sens de Suverani: „efectuarea, în prima jumătate a anului 1919, a primei vizite oficiale de Regele Ferdinand I și Regina Maria în Transilvania”. Considerăm oportun, în acest sens, atât din punct de vedere documentar, cât și istoric, pornind de la această realitate concretă a politicii noastre interne, să abordăm în prezentul articol un subiect destinat completării cunoașterii unora dintre paginile specifice istoriei noastre din respectiva perioadă.

Din aceste motive și-n scopul menționat, ne-am decis să selectăm și să ilustrăm în prezentul articol, cu trimitere directă la titlul enunțat: „desfășurarea primei vizite oficiale efectuate de Regele Ferdinand I și Regina Maria în Transilvania, în special în județele: Bihor, Békés^[4], Sătmár^[5] și Maramureș, în perioada sus indicată. În acest sens, dintr-un început, evidențiem realitatea istorică potrivit căreia: „vizitele oficiale Regale” din prima jumătate a anului 1919 în unele județe din Transilvania s-au desfășurat în cadrul unei ample acțiuni de politică internă, menite a da: Familiei

Regina Maria

Regale posibilitatea cunoașterii directe, la fața locului, atât a realităților socio-politice, problematicilor locale și a stării de spirit a locuitorilor, cât și a factorilor de decizie politică sau de influență religioasă și culturală din respectivele județe.

Cu privire la elaborarea prezentului articol, menționăm faptul că, în vederea finalizării demersului nostru, am optat pentru valorificarea unui izvor documentar puțin *inedit* și, în același timp, rar întrebuintat de istorici: *Cronicile „neoficiale”* ale „Monitorul Oficial”. Din acest punct de vedere, reliefăm faptul că respectivul izvor documentar, concret: *Cronicile „neoficiale”*, se află publicate în: „Monitorul Oficial, Partea Neoficială”. În ceea ce ne privește, nu am fost obligați să accesăm Colecția de „Monitoare Oficiale”, având „norocul” ca să indentificăm respectivele *Cronici „neoficiale”*, cu trimitere expresă la problematica acestui articol, redată întocmai în: „volumele de documente” citate drept sursă documentară la încheierea relatării fiecărei vizite în parte.

Cronicile „neoficiale”, din punctul nostru de vedere și nu numai, reprezintă cu adevărat un valoros izvor

documentar-istoric, importanța lor având: „*practic menirea de a aduce Casa Regală în atenția și interesul publicului*” și „*într-o manieră mai puțin oficială, mai aproape de înțelegerea și inimile masei largi a populației*”. Însă, concomitent: „*în afara comunicărilor specifice Cronicilor, acestea oferă o inedită resursă informațională*” și, am adăuga, *documentară*^[6]. Cronicile „*neoficiale*”, revenind, constituie adevărate izvoare documentare: „*puse în circuitul cunoașterii pentru publicul larg, dar mai ales pentru cercetătorii în domeniul istoriei naționale în general*”, și, în special: „*a perioadei regimului monarhic din România*”.

De asemenea, menționăm acest fapt, ele conțin în același timp: „*informații interesante și inedite*”, care în realitate: „*sunt deosebit de importante în privința cunoașterii istoriei țării noastre în perioada menționată*”^[7]. În concluzie, poate repetându-ne, Cronicile „*neoficiale*”, constituie categoric: „*un izvor de primă importanță, nu doar pentru evoluția Casei Regale, dar și pentru*” instituțiile statului al căror destin: „*se împletește strâns cu Monarhia*”, Armata și Biserica^[8].

După această scurtă evidențiere a importanței istorice a acestei *ineditei surse documentare*, la care am făcut apel în vederea elaborării prezentului articol, în continuare, cronologic, ilustrăm unele aspecte: „*ale primei vizite oficiale efectuate de cei doi Suverani în Transilvania, în mod special în județele Bihor, Békés, Sătmăr și Maramureș*”.

a) *Prima vizită oficială efectuată de Regele Ferdinand I și Regina Maria*

în Județul Bihor (Oradea^[9], 23 mai 1919).

Primă vizită oficială efectuată în teritoriile Transilvane, nou incluse în România Mare, de Regele Ferdinand I și Regina Maria, împreună cu Suita oficială care-l însoțeau, a debutat cu cea desfășurată în Județul Bihor, în mod special în orașul Oradea.

Trenul Regal, în care se aflau Regele Ferdinand I, Regina Maria și Suita Lor oficială^[10], în ziua de joi, 22 mai 1919, la ora 12.30, a plecat din Halta Cotroceni cu destinația: Oradea.

Trenul Regal a fost precedat cu 30 de minute mai înainte de Trenul ministerial, în care se aflau: „prim-ministru Mihail Pherekyde^[11], *d.*^[12] *Maniu*^[13], *președintele Consiliului Dirigent din Ardeal, d-nii*^[14] *miniștri Al. Constantinescu*^[15], *Duca*^[16], *general Văitoianu*^[17], *Șt. Pop*^[18] *și Goldiș*^[19], însoțiți de: „d. general de corp de armată adjutant Prezan C.^[20], *șeful Marelui Cartier General român”. Maiestățile Lor, pe întregul traseu parcurs, au fost întâmpinate atât în gările din Vechiul Regat, cât și în cele din Transilvania cu: „însuflețirea și bucuria populației” manifestată: pe întregul parcurs*

al [vizitei] efectuate cu trenul până la Oradea, prima localitate destinată vizitei Regelui Ferdinand I și Reginei Maria” cu prilejul primei vizite oficiale făcute în Bihor și Transilvania.

Prima oprire a *Trenul Regal*, a avut loc în gara feroviară Predeal, unde, la ora 18,15, *Maiestatea Sa Regele* a descins pe peronul gării, iar *Maiestatea Sa Regina* a apărut la fereastra vagonului Regal. *Maiestățile Lor* au fost: „*viu aclamați prin nesfârșite strigăte de «Ura!» și «Trăiască!» și acoperiți cu flori*”. Doctorul Baiulescu, prefectul Județului Brașov, le-a urat *Maiestățile Lor*: „*bună venire pe pământul acestui district și Le-a mulțumit foarte călduros și din toată inima în numele populațiunii județului pentru realizarea visului secular, înfăptuit sub glorioasa domnie a M.M.L.L.*”^[21]. După această cuvântare: „*M.S.*”^[22]. *Regele a trecut în revistă un pluton din Regimentul 72 Infanterie, care da onorul. În urmă, Școala de fete din Predeal a cântat Imnul Regal și mai multe cântece patriotice*. Înainte de plecarea *Trenului Regal* din gara feroviară Predeal, în acesta au urcat și directorul Căilor Ferate din Transilvania, Bohațel, împreună cu directorul Căilor Ferate Române, Periețianu, care au însoțit pe *Maiestățile Lor* pe întregul parcurs al *primei vizite* efectuate în Bihor și Transilvania.

La ora 19,30, *Trenului Regal* s-a oprit în gara feroviară Brașov care: „*frumos pavoazăată cu drapele naționale, ghirlande de flori și ramuri de brazi și cu inscripțiuni de «Tăiască Armata!»*, era plină de public, ofițeri și reprezentanții autorităților [locale]”. Pe peronul gării, după ce generalul Eremia, comandantul Garnizoanei Brașov, a dat raportul, *Maiestatea Sa Regele* a trecut în revistă compania de onoare, cu drapel, din Regimentul 105 Infanterie, care a izbucnit în strigăte de: «*Ura!*», la care s-a asociat: „*toată suflarea*” prezentă pe peronul gării. În acest timp, *Maiestatea Sa Regina* a fost primită de doamnele din Brașov cu: „*aceleași urale, oferindu-l-se numeroase buchete de flori*”. După trecerea în revistă a gărzii militare de onoare, viceprimarul orașului, printr-o: „*scurtă dar simțită cuvântare, urează bună venire și prezintă M.M.L.L. tradiționala pâine și sare*”. Apoi, protoreul Brașovului, Saftu, a preamărit: „*într-o frumoasă cuvântare pe M.M.L.L. și opera de reîntregire a Neamului Românesc*”. În continuare, a urmat prezentările oficialităților locale venite în întâmpinare, cu care *Maiestățile Lor* s-au întreținut mai mult timp.

La ora 20,00, *Trenului Regal* a părăsit gara Brașov în: „*mijlocul aclamațiunilor nesfârșite*” a celor aflați pe peron. Pe întregul traseu parcurs, *M.M.L.L.* au fost întâmpinate: „*peste tot [cu] aceeași primire călduroasă, în special în gara Călugărița (Apacza), la ora 21,30, și în gara Sighișoara, la ora 23,00, când, deși târziu, M.S. Regele s-a coborât din vagon, fiind primit*

prin cuvinte de mulțumire pentru opera de reîntregire a Neamului și salutat prea respectos și supus de d. Roman Dionisie, prefect al Județului Sighișoara". De la Sighișoara, Trenul Regal și-a continuat deplasarea în cursul întregii nopți spre Oradea.

În dimineața zilei de vineri, 23 mai 1919, ora 8.30, Trenul Regal a ajuns în gara Oradea, Maiestatele Lor coborând din tren: „au fost întâmpinați de d. Pherekyde, președinte al Consiliului de Miniștri, d-ii miniștri Maniu, Constantinescu, Duca, general Văitoianu, Ciceio Pop și Goldiș", de d. general Prezan C., șeful Marelui Stat Major al Armatei, de [membri] Consiliului Dirigent"^[23], care sosiseră mai înainte cu Trenul ministerial în gara Oradea și „de. d. dr. Coriolan Pop, prefectul județului, o delegațiune a Doamnelor din Oradia-Mare, reprezentanții autorităților locale și un public imens care venise să vadă și să aclame pe Suveranii României Mari, care pentru prima oară puneau piciorul pe pământurile liberate".

Iuliu Maniu, președintele Consiliului Dirigent, a urat Suveranilor: „bună sosire, aducând prinosul de recunoștință gloriosului Rege Ferdinand I al tuturor românilor

și grațioasei Doamne Regina Maria, Mama bună a răniților și a celor slabi, în numele Consiliului Dirigent și al întregii populațiuni românești ardelene, astăzi liberate de sub jugul apăsător al maghiarilor". După cuvântarea lui Iuliu Maniu, Maiestatea Sa Regele a răspuns mulțumindu-i pentru: „frumosele urări și asigură populațiunea ardeleană de Înalta Sa protecțiune îmbrățișându-i cu aceeași căldură părintească ca și pe românii din din Vechiul Regat". Ultimele cuvinte ale M. S. Regele au fost: „acoperite de uralele entusiaste ale mulțimii care se îngrămădise să vadă pe Regele și Regina lor".

Prefectul județului Bihor, dr. Coriolan Pop, a urat la rândul lui M.M.L.L.: „bună sosire și oferă tradiționala pâine cu sare". După acest ceremonial, M.M.L.L. au mers în sala de așteptare a gării: „decorată cu mult gust, unde d-na^[24] dr. Lazăr oferă Maiestății Sale Regina un prea frumos buchet de flori și urează, în numele doamnelor din Oradia-Mare, bună venire".

M.M.L.L., împreună cu membri Suitei oficiale și ai delegației care-l însoțeau, precum și cu cei ai autorităților locale, la ora 9,15 au părăsit

gara, plecând cu automobilele spre Biserica „Greco-Orientală". Pe întregul parcurs pînă la biserică, M.M.L.L. au fost: „aclamate de o mulțime imensă adunată pe străzile orașului și de delegațiunile de săteni din toate comunele Județului Bihor, cu tricolorul românesc și în prea frumoase și variate costume nașionale".

Serviciul religios a fost celebrat de P.S.S.^[25] Ioan I Pap, episcopul Aradului, înconjurat de clerul bisericesc. Când P.S.S. a înălțat: „o rugăciune mulțumind Bunului Dumnezeu că a ajutat bravei Oștiri române, sub înțeleapta conducere a gloriosului nostru Rege Ferdinand I, să alunge pe vrăjmașul secular ca astăzi întreg popor românesc de la Nistru până la Tisa să respire aerul libertății în România Mare, Suveranii și întraga asistență au îngenunchiat în fața Sfântului Altar". După aceea, M.M.L.L. au mers la Biserica „Greco-Catolică", însoțiți de aceleași urale entusiaste ale mulțimii, unde, după oficierea serviciului religios celebrat de P.S.S. dr. Dimitrie Radu^[26], episcop al Oradiei-Mari, a avut loc vizitarea Palatului Episcopal.

La sfârșitul vizitei, M.M.L.L. și oficialitățile care-l însoțeau au plecat în automobile spre locul în care trupe române erau adunate în Piața orașului, unde: „M.M.L.L. trec mai întâi în revistă trupa și apoi Suveranul a bine voit a decora pe d-nii generali Mărdărescu^[27] și Panaitescu^[28] cu cea mai înaltă distincțiune militară Ordinul «Mihai-Viteazul, cl.^[29] III, pentru priceperea și destoinicia cu care au condus trupele în luptele contra bolșevicilor unguri^[30] din Transilvania, respingându-i cu un avânt de nedescris până dincolo de Tisa; precum și mai mulți alți ofițeri și soldați, care s-au distins în mod deosebit pe câmpul de luptă". La sfârșitul ceremonialului militar, M.M.L.L. au mers în:

Vizita Suveranilor la Oradea, 23 mai 1919

„Piața St.Vladislav, din fața Palatului Episcopal”, unde s-a desfășurat: „defilarea trupelor”, în prezența unui public imens, în următoarea ordine:

„- O companie din Regimentul 10 Infanterie^[31], o companie din Regimentul 11 Infanterie^[32], Regimentul 24 Infanterie^[33], o companie din Batalionul 6 Pionieri;

- un divizion din Regimentul 11 Artilerie, o baterie din Regimentul 16 Obuziere, Divizionul 2 Artilerie Călăreață, o companie bicicliști;

- 3 secții autotunuri, un grup moto-mitraliere;

- Comandamentul Diviziei 2 Cavalerie, Brigada 2 Roșiori, Regimentul 4 Roșiori^[34], Regimentul 9 Roșiori, un escadron din Regimentul 6 Călărași”.

Pe timpul defilării: „fiecare dintre unități, pe măsură ce se succedau prin fața Suveranilor, erau aclamate cu urale entusiaste de întreaga populațiune, arucându-le flori, fluturând batistele, strigând «Trăiască brava Armată română»”.

Apoi, M.M.L.L., după terminarea defilării trupelor, au asistat la: „deflarea conductului^[35] etnografic”. Timp de o oră și 15 minute s-a petrecut: „în cele mai simțite emoțiuni ale sufletului românesc; urale care făceau să răsună văzduhul, o atmosferă de entusiasm de nedescris, însoțite de lacrimi de bucurie, au produs delegațiunile sătești din toate comunele întregului județ al Bihorului; când cu bătrâni, femei copii, în frunte cu preoții și învățătorii, cu tricolorul românesc și în frumoasele costume naționale ale ținutului se succedau prin fața tribunei Suveranilor, aclamându-l și strigându-le: «Trăiască M.S. Regele Ferdinand I!», «Trăiască Dezrobitorul Nostru!», «Trăiască Mama noastră Regina Maria!», «Trăiască România Mare!»”.

La ora 12.45, după terminarea defilării și a conductului etnografic,

Suveranii trec în revistă trupele la Oradea, 23 mai 1919

M.M.L.L., împreună cu membri Suitei oficiale și ai delegației care-l însoțeau, precum și cu cei ai autorităților locale și cu ofițerii din oraș, s-au deplasat la Comandamentul Diviziei 2 Cavalerie, unde s-a „servit dejunul” dat în onoarea Suveranilor. Generalul Ștefan Holban^[36], la începutul dejunului: „în prea simțite cuvinte, ridică paharul închinând pentru Maiestățile Lor”. După care M.S. Regele a răspuns astfel: „Mulțumesc pentru frumoasele cuvinte ce ați rostit în numele diviziilor din Gupul de Sud. Când am văzut astăzi ostașii Mei defilând cu acelaș aer de biruitor cum Ne-am cunoscut pe frontul care, până atunci, constituia granița țării, am simțit pe lângă o mare bucurie, dar și o mare mândrie că revedeam pe scumpii Mei ostași care, prin bravura și avântul lor, au șters această graniță strămutând-o la Tisa. Au venit aici să-și dezrobească frații, să salveze populațiunea asuprită, înfigând tricolorul țării ca să fâlfâie pentru totdeauna aici. Trupele diviziilor Grupului de Sud și-au făcut bine datoria și merită recunoștința Mea pe care Mi-o exprim ridicând paharul, urez: «Să trăiască scumpii Mei soldați ai Grupului de Sud!»”.

La ora 16.00, după terminarea dejunului, Maiestățile Lor, împreună cu membri Suitei Lor oficiale și cu

personalitățile care-l însoțeau, precum și cu reprezentanții autorităților locale civile și militare, în continuarea vizitei s-au deplasat la „Palatul Episcopal”, unde s-a desfășurat o „recepție oficială” dată în onoarea Înălților Oaspeți și care s-a „succedat” astfel:

«1. Consiliul Dirigent, din parte căruia vorbește d. ministru Maniu, președintele Consiliului”, care a rostit:

„Sire!

Doamnă!

Consiliul Dirigent al Ardealului, al Banatului și al Ținuturilor locuite de români din Ungaria, se prezintă cu adânc respect înaintea Miestăților Voastre pentru a tălmăci și a depune la treptele Tronului omagiile de supunere [ale] întreg poporului românesc și a tuturor ținuturilor care sunt sub conducerea Sa. Am venit ca să mulțumim Miestăților Voastre pentru tot ce ați făcut în scopul dezrobirii acestor ținuturi, pentru acceptarea hotărârilor din Alba Iulia, încorporându-ne pentru vecie gloriei Regat al Miestăților Voastre. Poporul românesc este cuprins de cele mai sincere și conștiente sentimente dinastice și este foarte fericit că aceste sentimente se întrepătrund azi cu umilință supusă înspre Miestățile Voastre care, prin fapte nepieritoare, ați arătat lumii întregi că sunteți

stăpâniți de aceleași convingeri care au condus întreaga viață politică a românilor de dincoace de Carpați, democrație adevărată, iubirea de popor și de dreptăți adevărate.

Vă rog, Miestățile Voastre, să primiți expresiunea omagiului, a recunoștinței noastre și asigurarea nestrămutatei noastre supuneri și fidelitate.

Să trăiască Maiestatea Sa Regele victorios Ferdinand II!

Să trăiască Maiestatea Sa buna și înțeleapta noastră Regina Maria!

Să trăiască întreaga Dinastie!"

M.S. Regele, la finalul cuvântării președintelui Consiliului Dirigent din Transilvania, a răspuns astfel:

„Primesc cu mulțumire sentimentele de fidelitate care Mi le-ați arătat. Am cunoscut sufletul și voința poporului românesc din Ardeal, Banat și Ungaria și, în consecință, am plecat și îndreptat Oastea Mea pe calea dezrobirii voastre. Sentimentele de fidelitate și dragostea față de Mine și față de Dinastie vor găsi în totdeauna răsunet în inimile Noastre.

Democrația sănătoasă, iubirea față de popor și dreptatea pentru toți M-au condus în faptele Mele îndreptate spre mărirea Țării și întreținerea Neamului și sunt convins că pe această cale Mă vor urma și noii Mei supuși”.

2. Clerul Bisericii ortodoxe române, vorbește Episcop P.S.S. Ignatie Pap al Ardealului.

3. Clerul greco-catolic, vorbește P.S.S. Episcopul Dimitrie Radu.

4. Biserica romano-catolică^[37], vorbește P.S.S. Episcopul conte Szechemy, în modul următor:

„Amonoareaprezenta Miestăților Voastre pe clerul romano-catolic^[38] care vine cu cele mai frumoase sentimente a aduce Miestăților Voastre prinosul de recunoștință în numele tuturor romano-catolicilor^[39] din Oradea-Mare, venim să mulțumim cu recunoștință Miestăților Voastre pentru că datorită vitejiei Oștirii

Regele Ferdinand I, la Békéscaba, 24 mai 1919

române, sub înțeleapta conducere a Miestăților Voastre, ne-ați scăpat de un inamic așa de periculos ca acela al furiei bolșevicilor, salvându-ne cinstea, averea și viața.

Rămânând etern recunoscători, urăm Miestăților Voastre să trăiască împreună cu Maiestatea Sa Regina și întreaga Dinastie Română!"

5. Biserica reformată.

6. Biserica israelită-ortodoxă, vorbește rabinul supreme Funcs Benjamin.

7. Biserica israelită-neologă.

8. Reprezentanții oficiilor publice, administrative și de Stat din Județul Bihor și Oradea-Mare, vorbește dr. Coriolan Pop^[40].

9. Societățile culturale din Oradea-Mare și Bihor, vorbește d. Hovanyi.

10. Camera de comerț și industrie, vorbește d. Savu Marka.

11. Delegația doamnelor române din Bihor și Oradea-Mare, vorbește d-na. Coriolan Pop.

12. Societățile culturale de cânt și muzică din Oradea-Mare: „Hilaria” și „Lyra”, vorbește d. Teodor Popa.

13. Reprezentanții țărâni din Oradea-Mare și Bihor, vorbește săteanul Teodor Eleneș.

14. Delegații tinerimii universitare».

În tot acest timp, Maiestatea Sa

Regele, a răspuns fiecăreia dintre delagațiile respective, binevoind: „a se întreține cu fiecare dintre reprezentanții lor”.

La ora 21.00, după terminarea recepției oficiale, s-a: „luat masa cu autoritățile civile în oraș, la care P.S.S. episcopul dr. Dimitrie Radu și d. Coriolan Pop”, prefectul Județului Bihor, ridică paharul pentru Maiestățile Lor, Dinastie și România Mare”.

La rândul Lui, Maiestatea Sa Regele, a răspuns, rostind:

„Mulțumesc pentru cuvintele, așa de bine simțite, rostite de P.S. Voastră și de d. prefect care au pătruns adânc în inima Mea plină de recunoștință pentru primirea așa de caldă și frumoasă ce am găsit în Oradea-Mare. Cortegiul țăranilor din satele acestui mare și bogat județ pare că Mi-au arătat tot trecutul lor plin de durere, dar am putut ceti în inimile și privirile lor nădejdea ubui viitor frumos. Bine ați spus P.S. Voastră, când ați comparat vitalitatea neamului nostru cu aceea a Tablei lui Traian; eram deja de mult convins de marea vitalitate a neamului românesc.

Doresc din toata inima Ținutului Bihorului tot ceea ce o inimă de om și de Rege îi poate dori! Ridic paharul pentru prosperitatea frumosului județ al Bihorului și orașului

Regele Ferdinand I și generalul Traian Moșoiu la Carei, 25 mai 1919

Oradea-Mare!“

În fine, la ora 24.00, *Maiestățile Lor*, împreună cu Suita Lor oficială, s-au reîntors la *Trenul Regal*; iar, la rândul lor, personalitățile care-l însoțeau s-au reîntors la *Trenul ministerial*. În noaptea de 23/24 mai 1919 ambele trenuri au staționat în gara Oradea. Astfel s-a încheiat prima vizită oficială desfășurată de *Maiestățile Lor* în Bihor^[41].

b) Prima vizită oficială efectuată de Regele Ferdinand I și Regina Maria

în Județul Békés (Gyula și Békéscsaba, 24 mai 1919).

Trenul Regal, în ziua următoare, sâmbătă, 24 mai 1919, la ora 12.00, a plecat din gara Oradea, precedat fiind cu 30 de minute mai înainte de *Trenul ministerial*, spre următoarea destinație: Békéscsaba, unde, pe lângă vizitarea orașului, *Regele Ferdinand I și Regina Maria* urmau să viziteze și trupele române din compunerea Diviziei 1 Vânători, dispusă în apărare, pentru a respinge permanentele și provocatoarele acțiuni militare ale Armatei Roșii (bolșevice) ungare împotriva trupelor române. În timpul vizitei Lor, *M.M.L.L.*, așa cum sus am specificat, au fost însoțiți, pe lângă membrii Suitei Lor oficiale, și de: „*prim-ministru M. Pherekyde, Iuliu Maniu, președintele Consiliului Dirigent din Ardeal, și miniștrii: Al. Constantinescu, Duca, general Văitoianu, Șt. Pop și Goldiș și de generalul de corp de armată adjutant Constantin Prezan, șeful Marelui Cartier General român*”. Toate găurile prin care *Trenul Regal* a trecut, în parcursul lui de la Oradea-la Békéscsaba, au fost: „*pline de un numeros public și frumos împodobite cu drapele naționale, flori și ghirlande*”.

După o scurtă oprire în gara Gyula, în care *Maiestatea Sa Regele* a: „*descins din tren, iar Maiestatea Sa Regina a apărut la fereastra vagonului*”, *Trenul Regal* și-a reluat mișcarea, pentru: „*a intra și a se oprii, la ora 14.30, în gara Békéscsaba, de asemenea, frumos împodobită*”.

În gară, atât cei care l-au însoțit, cât și *Maiestățile*

Lor: „*descinzând din tren, au fost primite și aclamate, cu nesfârșite urale și strigăte de «Trăiască!»*”. *D. general de divizie Mărdărescu*^[42], comandantul Trupelor din Ardeal, cu șeful său de Stat Major^[43], erau prezenți [pe peron. Tot pe peron.] *D. general Lecca Aristide*^[44], comandantul Diviziei 1 Vânători, prezintă raportul *Maiestății Sale Regele*, în timp ce o companie din Regimentul 5 Vânători, cu muzică și drapel, dă onoruri și intona *Imnul Regal*”. *Maiestățile Lor*, după trecerea în revistă a companiei de onoare, au ascultat scurta cuvântare de: „*Bine ați venit!*”, rostită de prefectul județului Békés, Marcuș, în prezența și a prefectilor județelor Arad, Justin Marșeu, și Caraș-Severin, [dr. George] Dobrin.

La ora 14.45, *Regele Ferdinand I și Regina Maria*, urmați de Suita Lor oficială și personalitățile care-l însoțeau, au pornit de la gară pentru a vizita centrul orașului, trecând: „*printr-un Spalier continuu, format de numeroase deputațiuni românești, aproximativ 30.000 oameni cu drapele naționale, împodobiți cu flori și costume naționale, veniți pentru a vedea și saluta cu nesfârșite urale și trigăte de «Trăiască!» pe Maiestățile Lor*”. Apoi, la ora 15.00, *Maiestățile Lor* au trecut: „*în revistă trupele Diviziei 1 Vânători*” adunate în careu în strada principală a orașului și compuse din: „*regimentele 1 și 5 Vânători, 2 baterii [artilerie] de câmp din Regimentul 28/3 Obuziere, 2 escadroane cu o secție mitraliere din Regimentul 10 Roșiori*”. În acest timp, muzica: „*Regimentul 1 Vânători intona Imnul Regal*”. Apoi, la ora 15.15, *M.S. Regele* a decorat cu: „*Ordinul de război «Coroana României» cu Panglică de «Virtutea Militară» pe d-nii. generali Lecca Aristide, comandantul Diviziei 1 Vânători*^[45], și Niculescu Dumitru, comandantul Brigăzii 1 Vânători, precum și cu medalii pe mai multe grade inferioare”. După terminarea trecerii în revistă a trupelor, între orele 15.30-16.00, *M. S. Regele* a: „*primit defilarea trupelor comandate de d. general Lecca*”.

După terminarea defilării, dr. George Dobrin, prefect al Județului Caraș-Severin din Banat, aflat în fruntea delegației bănățene, la ora 16.00 s-a adresat *M. S. Regelui*, în fața persoanelor adunate în tribune, prin cuvintele:

„*Maiestate!*”

Banatul nostru oropsit Vă aduce prin noi cei prezenți omagii de preamărire pentru glorioasele fapte săvârșite în scopul înghegării Neamului Românesc și aigurându-Vă de neclintita sa clipire către Maiestatea Voastră și Coroana României, cu supunere firească Vă roagă să binevoiți prea grațios a tinde cu insistență întracolo ca hotărârile Marei Adunări de la Alba Iulia consfințite de Maiestatea Voastră prin decretul-lege, în înțelesul cărora și Banatul s-a declarat necondiționat alipit în întregimea sa de România-mamă, să fie recunoscute din punct de

vedere internațional de Congresul de Pace, căci dacă și întrucât și numai cel mai mic colțișor al Banatului ar fi rupt, închegarea neamului nu se va putea privi de desăvârșită și justele aspirațiuni naționale de îndeplinit.

Interese supreme geografice, etnice, culturale, financiare și economice, reclamă imperios contopirea întreg Banatului cu grosul României, de aceea noi Vă jurăm, că suntem gata a aduce toate jertfele posibile spre a Vă ușura înfăptuirea cât mai grabnică a unității neamului prin alăturarea Banatului neștirbit la «România-Unită».

Să trăiți Maiestatea Voastră! Trăiască M. S. Regina Maria, Îngerul păzitor al Neamului Românesc!

Trăiască Alteța Sa Principele Carol! Trăiască Augusta Casă domnitoare!"

După această cuvântare, Sfinția Sa protopopul dr. George Popovici al Lugojului, a cerut: „în numele populațiunii și clerului bănățean alipirea întregului Banat la Patria Mamă”.

M. S. Regele, acestor cuvântări, răspunde că: „Primește cu vie mulțumire și emoție expresiunea sentimentelor populațiunii bănățene și asigură pe delegațiuni de înaltul sprijin și toate eforturile pentru aducerea la îndeplinire a acestor dorințe justificate și de veci îndreptățite”.

La rîndul lor, doamnele române din Banat au prezentat: „Omagiul lor de supunere și recunoștință M. S. Reginei”. După aceasta, între orele 16.15-17.00, Regele și Regina: „înconjurați de d-nii miniștri din Regat și Ardeal”, precum și de Suita însoțitoare, au primit în: „sala mare a primăriei, unde era instalat și Comandamentul Diviziei 1 Vânători, delegațiunile clerului și diferitelor comitate și naționalități”, în ordinea:

«1. Reprezentanții bisericii Greco-Catolice.

2. Reprezentanții bisericii Greco-Orientale.

3. Reprezentanții bisericii Româno-Catolice.

4. Reprezentanții bisericii Luterane, Reformate și Israelite, toate din Comitatul Bichiș.

5. Reprezentanții Comitatului Arad și Cenad.

6. Reprezentanții Românilor din Comitatul Bichiș.

7. Reprezentanții Ungurilor din Comitatul Bichiș.

8. Reprezentanții Ceho-Slovacilor din Comitatul Bichiș.

9. Doamnele române din Gyula, Arad și Bichiș.

10. Doamnele ungare din Comitatul Bichiș.

11. Reprezentanții șvabilor din Timiș și Banat».

Fiecare dintre respectivele delegații, au: „salutat pe Maiestățile Lor în cuvinte bine simțite și Le-au mulțumit atât pentru dezrobirea națională, cât și pentru izgonirea jugului bolșevic ungar. În special delegațiunea cehoslovacă și mai ales aceea a șvabilor din Banat au cerut alipirea întregului Banat în România-Mare”.

La ora 17.15, după terminarea audienței, Regele și Regina au: „vizitat Spitalul Ambulanței Diviziei 1 Vânători, împărțind daruri soldaților

răniți și bolnavi, îmbărbătându-i. Maiestatea Sa Regele a decorat cu această ocazie pe ofițerii și soldații răniți”. La ora 17.30, după terminarea acestei vizite, Maiestățile Lor: „s-au întors la gară cu acelaș ceremonial”, unde: „au fost vii aclamate de toată populațiunea” și au privit timp de 15 minute: „dansurile naționale executate de țăranii români și au ascultat cântecele cântate de corul Catedralei din Lugoj”. După imbarcarea Maiestăților Lor Regale și a celor care l-au însoțit în trenurile Regal și ministerial, în jurul orei 17.45 acestea au plecat din gara Békéscsaba, în: „viile și călduroasele aclamații” făcute de: „toată populațiunea, foarte numeroasă, aflată în gară”, din nou spre Oradea, unde ambele trenuri au staționat în cursul nopții de 24/25 mai 1919; plecând a doua zi spre Careii^[46].

c) Prima vizită oficială efectuată de Regele Ferdinand I și Regina Maria

în Județul Sătmar (Debrețin^[47] și Carei^[48], 25 mai 1919).

Atât Trenul Regal cât și Trenul ministerial, în dimineața zilei de duminică, 25 mai 1919, au plecat din gara Oradea spre Carei, făcând pe traseu o scurtă oprire în gara Debrețin; aici: „Maiestatea Sa Regele

Primirea Suveranilor la Baia Mare, 26 mai 1919

a descins în gară, unde o companie din Regimentul 10 Vânători, cu drapelul și ofițerii garnizoanei, au dat onorul". După care, Suveranul s-a întreținut: „cu toți ofițerii, chestionându-i asupra ultimelor lupte, asupra stării sanitare a trupelor, hrană, îmbrăcăminte, stare de spirit a populațiunei etc.". După ce Maiestatea Sa s-a urcat în Trenul Regal, la ora 11.50 acesta a plecat spre Carei, intrând în gară la ora 14.00. Aici, Suveranii, după ce au coborât din tren, înconjuțați fiind de miniștri care-l însoțeau, care coborâseră mai înainte din Trenul ministerial, și de Suita Lor oficială, au fost întâmpinați pe peronul gării de primarul orașului, dr. Nicolau Darabanth, care Le-a oferit Maiestățile Lor: „tradiționala pâine cu sare", rostind și următoarea cuvântare:

„Maiestățile Voastre!

După multe veacuri de grea probă, azi, pășiți Maiestățile Voastre, ca Suveranii români, pentru întâia dată pe aceste plaiuri udate de atâtea lacrimi și sfințite cu atâtea suferinți.

Nemărginite sunt bucuria și fericirea noastră când, pe solul idealului național a României Întregite, Vă primim, în omagială supunere, cu salutul: «Bine ați venit!». Dumnezeu părinților noștri să dăruiască viață îndelungată Regelui nostru dezrobitor, Reginei noastre ocrotitoare, care e Împărăteasa tuturor inimilor românești! Dumnezeu Ție și binecuvântă pe Moștenitorul Tronului român și întraga Casă Domnească!" În răspunsul dat, Maiestatea Sa a mulțumit primarului pentru frumoasa cuvântare și sentimentele exprimate în numele cetățenilor orașului; asigurându-i, în același timp, de; „Înaltul sprijin și pârinteasca îmbrățișare, după cum se bucură cetățenii din Vechiul Regat". Maiestățile Lor, au fost: „aclamați frenetic de un imens public, adunat aici în dorința de a vedea pe Suveranii dezrobitori lor, care veneau să îmbrățișeze pe noii Lor supuși".

Pe peronul gării, se aflau prezente delegațiile județelor: Sătmă, Maramureș, Selagiu^[49], Hajdu Sabolnici^[50] și Ugocea^[51], îmbrăcate în costumele specifice respectivelor zone, care: „cu drapele și flori, aclamă pe Suverani, strigându-Le cu ochii scăldați în lacrimi: «Trăiască Împăratul tuturor românilor!», «Trăiască Mama noastră, Împărăteasa Maria!». Maiestățile lor, tot în gară, au făcut cunoștință cu reprezentanții autorităților locale civile și militare, cu care s-au „întreținut cu fiecare în parte". De la ieșirea din gară până la automobil, populația satului prezentă: „în frumoase costume naționale, preserau flori în calea Suveranilor, în strigăte de de urare ale tuturor". În aceleași condiții, automobilul Maiestăților Lor s-a strecurat cu greu: „prin mulțimea entuziasmată, care se îngrămădește să vadă și să salute pe făuritorii idealului nostru scump".

În vederea primirii celor doi Suverani, trupele

române din Grupului de Nord se aflau dispuse pe un platou de la marginea satului. Generalul Moșoiu^[52], comandantul Grupului de Nord, la sosirea Suveranilor a prezentat raportul Maiestății Sale Regelui, care, apoi, a trecut în revistă trupele adunate și a decorat pe generalul Moșoiu și unii ofițeri și soldați, pentru faptele de arme săvârșite în confruntările armate cu trupele bolșevice ungare. După aceste momente oficiale, Maiestățile Lor, împreună cu miniștri și Suita oficială care-l însoțeau, au primit: „defilarea trupelor și a populației în conduit etnografic. Aceiași fiori de emoție cuprinde întreaga asistență. Bătrâni, femei, copii, tineri flăcăi ai fromoaselor ținuturi din toate județele vecine, trec pe dinaintea Suveranilor, aclamându-l în mod frenetic, repetând aceleași urări de bună venire și strigându-Le: «Trăiască Marele nostru Rege Ferdinand II!», «Să trăiască Îngerul păzitor al Neamului, Regina Maria!», «Să trăiască România Mare!». După terminarea defilării, Maiestatea Sa Regele a mulțumit generalului Traian Moșoiu pentru: „frumoasa și ostășeasca ținută a puterilor și a trupe". Maiestățile Lor, apoi, împreună cu miniștri și Suita Lor oficială, au vizitat Castelul „Melinde Julius Caroly^[53]" și, la orele 17.30, s-au deplasat la Casa Județului, unde a avut loc recepția dată în onoarea Înălților Oaspeți și la care au participat și:

„1. Delegațiunea^[54] Județului Sătmă, sub conducerea prefectului.

2. Delegația Județului Maramureșului.

3. Delegația orașului Satu-Mare^[55].

4. Delegația reprezentanților Bisericii greco-catolică.

5. Delegația Județului Selagiu^[56].

6. Reprezentanții Bisericii romano-catolică.

7. Reprezentanții Bisericii greco-catolică-rusești.

8. Reprezentanții Bisericii reformate și și luterane.

9. Reprezentanții Bisericii evreiești (2-3 [persoane]).

10. Deputația doamnelor^[57] române, eventual doamnelor maghiare, [din] județele: Satu-Mare, Maramureș și Selagiu.

11. Deputații din Județul Selagiu, care cer încorporarea^[58].

12. Deputații din Județul Hajdu [Sabolnici]^[59], din Debrețin, din Plasa Careii-Mari, care cer încorporarea.

13. Deputații Județului Ugocea^[60].

14. Reprezentanții învățământului român din Satu-Mare, Maramureș și Selagiu, sub conducerea revizorului școlar.

15. Reprezentanții țărani și țărănce.

16. Delegația țăranilor din Maramureș și Satu-Mare".

Această recepție a luat sfârșit la ora 20.00; fiind urmată, la ora 20.30, de: „prânzul^[61] cu autoritățile [militare și] civile la Castelul «Melinde Julius Caroly». La începutul prânzului, generalul Traian Moșoiu, în: „prea

simțite cuvinte, închină în sănătatea Maiestăților Lor". În final, Regele Ferdinand I, în răspunsul Său la această cuvântare, a specificat:

„Când am văzut defilind azi cu atâta mândrie trupele Grupului de Nord, inima Mea a bătut mai tare, mai tare pentru că în trupele acestea am salutat pe toți acei care au luptat pentru ideia noastră Sfântă. Am rămas cu inima satisfăcută față de ei, pentru modul cum au luptat și pentru modul cum s-au purtat în înaintarea lor cu două meniri: Întâi, de a înfrige stăpânirea noastră în granițele ursorite de menirea Neamului. Al doilea, mai gingașe, de a aduce ordine în ținuturile unde bande fără lege, fără Dumnezeu, năpusteau asupra populațiunii care vedea în trupele românepe salvatorii lor.

Înfățișarea ostășească cu care s-a prezentat trupele, Mi-a întărit credința ce o aveam de mult că, cu aceste trupe, putem face orice. Sunt trupe care știu să lupte și să moară când li se cere. Acestea sunt trupe care merită nu numai încrederea șefilor lor, dar și a acelor care i-au putut saluta ca prieteni și care, timp de doi ani, îi considerau ca vrăjmași politici.

Încredințat că, în orice împrejurări, vor fi la post, la datorie, ridic paharul în sănătatea lor!"

După terminarea acestui „prânz”, la ora 23.00, Maiestățile Lor, împreună cu miniștri și Suita Lor oficială, au plecat cu automobilele spre gară, unde s-au îmbarcat în cele două trenuri, Regal și ministerial, care au staționat în cursul nopții de 25-26 mai 1919 în gara Carei, urmând a pleca spre Baia Mare^[62] în ziua următoare^[63]

d) Prima vizită oficială efectuată de Regele Ferdinand I și Regina Maria

în Județul Maramureș (Baia Mare, 26 mai 1919).

În dimineața zilei de luni, 26 mai 1919, la ora 4.00, Trenul Regal, precedat de Trenul ministerial cu 30 de minute mai înainte, a plecat din gara Carei cu destinația Baia Mare. Pe întregul traseu parcurs dintre Carei și Baia Mare, Maiestățile Lor, în găurile Cicârlău^[64] și Bușag^[65], au fost: „așteptați de mii de locuitori, îmbrăcați în haine de sărbătoare, corurile diferitelor localități executau diferite cântece patriotice, iar întregul popor prezent arătând Suveranilor o nețărmuită dragoste”.

La ora 8.20, Trenul Regal a intrat în gara Baia Mare, unde Maiestățile Lor: „s-au coborât din vagon, în mijlocul urarelor și ovațiunilor entuziaste făcute de poporul venit într-un foarte mare număr din toate localitățile din împrejurimi”. Pe peron, Maiestatea Sa Regele:

„a trecut în revistă compania de onoare din Regimentul 2 Vânători «Regina Elisabeta»^[66], după care primarul orașului, d. dr. Victor Maniu, a urat Suveranilor, în termeni călduroși, bună sosire, asigurându-l de cea mai perfectă loialitate și jurând, în numele orașului, veșnică supunere față de primul Rege al tuturor Românilor; apoi, toată adunarea, a ridicat mâna în sus strigând: «Jurăm!», după care primarul a oferit Suveranilor tradiționala «pâine și sare»”.

La rândul Ei, Maiestatea Sa Regina Maria a fost salută: *„în aceeași termeni călduroși de d-na Maria Barbul, care a vorbit și a oferit flori Suveranei din partea doamnelor din Baia Mare; apoi a ieșit afară din gară pentru a se întreține câteva minute cu o parte din locuitori”.*

Maiestatea Sa Regele, între timp, a decorat pe generalul de brigadă Olteanu Marcel cu Ordinul militar de război „Coroana României” în gradul de „Comandor” și cu „Panglica de Virtutea Militară”, pentru: „modul distins cu care și-a condus detașamentul^[67] în ultimile lupte”. Trenul Regal, după această scurtă oprire, a plecat mai departe în prima vizită făcută de cei doi Suverani în Județul Maramureș, sosind, la ora 10.40, în gara Șilimet, unde: „s-a făcut Maiestăților Lor, aceeași primire entuziastă de către populația din regiune, venită în număr foarte mare, purtând costume și steaguri naționale. Preotul Costea Ion, din Ujlak^[68], a ținut o prea inimoasă cuvântare, al cărei sfârșit a fost acoperit de îndelungate stigăte «Să trăiască!». Corul local, a cântat «Imnul Regal» și alte cântece patriotice până la pornirea Trenului Regal” spre următoarea destinație: Jibou (Județul Sălaj).

În acest mod a luat sfârșit prima vizită efectuată de Regele Ferdinand I și Regina Maria în Județul Maramureș^[69].

THE ILLUSTRATION IN THE “UNOFFICIAL” CHRONICLES OF THE “OFFICIAL MONITOR” OF THE FIRST OFFICIAL VISIT TO TRANSYLVANIA BY KING FERDINAND I AND QUEEN MARIA

Abstract: The article illustrates aspects of the first official visit made in the first half of 1919 by King Ferdinand I and Queen Maria to Transylvania, especially in the counties of: Bihor, Békés, Sătmar and Maramureș, shortly after the historic „Assembly of Alba Iulia”, through which the creation of Great Romania was consecrated.

Keywords: Ferdinand I, Queen Maria, Bihor County, Békés County, Sătmar County, Maramureș County.

- [1] Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”, Filiala Județeană Argeș.
- [2] Pensionară.
- [3] Colonel Alexandru Manafu, *Transilvania și Armata*, în revista „Document”, anul I, nr. 4, 1998, p. 12.
- [4] Azi: Județul *Békés* (Ungaria). În document scris în varianta: Bichiș.
- [5] Azi: Județul Satu Mare (în maghiară: Szatmár Megye). În document scris în varianta: Satmar.
- [6] Coordonatori: general-maior Corneliu Postu, comandor Iosif Bencze, colonel inginer Marius Marian Olteanu, (autori: Cosmina-Adela Lăzărescu, Iulia-Adriana Brașov, Oana-Mihaela Burghilea) *Casa Regală a României în cronicile „neoficiale” ale „Monitorului Oficial”, Vol 3: 1886-1877: Carol I*, București, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, 2022, p. 5.
- [7] Col. (rtr) prof. univ. dr. Ion Giurcă, *Cuvânt înainte*, în coord.: general-maior Corneliu Postu, comandor Iosif Bencze, colonel inginer Marius Marian Olteanu, *op. cit.*, p. 7.
- [8] Coordonatori: comandor dr. Marian Moșneagu, locotenent-colonel dr. Petrișor Florea, (autori: Lenuța Nicolescu, dr. Cornel Țucă, Vasilica Manea, Daniela-Mariana Mănăloiu, Cosmina-Adela Lăzărescu), *Casa Regală a României în cronicile „neoficiale” ale „Monitorului Oficial”, Vol 1: 1914-1924: Ferdinand I*, București, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, 2010, p. 1.
- [9] Oradea, azi: municipiu, reședința Județului Bihor. În documente scrisă în variantele: Oradea- Mare sau Oradia-Mare.
- [10] Barbu Știrbey, administratorul Domeniilor Coronei, general de corp de armată adjutant Rîmniceanu Teodor, șeful Casei Militare și loțiitor al *mareșalului Palatului*; membri ai Casei Militare a Maiestății Sale Regelui; doamna Mavrodi, Mare Doamnă de Onoare și doamna Cincu, Doamnă de Onoare a Maiestății Sale Reginei.
- [11] Mihail Pherekyde, prim-ministru interimar (decembrie 1918-iulie 1919, perioada în care Ion I. C. Brătianu a participat la Paris la lucrările Conferinței de Pace).
- [12] Domnul, abreviat: „d.”.
- [13] Iuliu Maniu.
- [14] Domnii, abreviat: „d-nii”.
- [15] Alexandru C. Constantinescu, ministrul Industriei și Comerțului (noiembrie 1918-septembrie 1919).
- [16] Ion G. Duca, ministrul Agriculturii și Domeniilor (1918-1919).
- [17] General de corp de armată, Arthur Văitoianu, ministru de Război.
- [18] Ștefen Ciceo Pop, ministru secretar de Stat (17 decembrie 1918-12 septembrie 1919).
- [19] Vasile Goldiș, ministru al Ardealului (decembrie 1918- decembrie 1919).
- [20] General de corp de armată Constantin Prezan.
- [21] Maiestățile Lor, abrevit: „M.M.L.L.”.
- [22] Maiestatea Sa, abrevit: „M.S.”.
- [23] Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Banatului și Ținuturilor românești din Ungaria.
- [24] Doamna, abreviat: „d-na.”.
- [25] Prea Sfinția Sa, abreviat: „P.S.S.”.
- [26] În document scris în varianta: Dumitru.
- [27] Gheorghe Mărdărescu, general de divizie, comandantul Comandamentului Trupelor din Transilvania.
- [28] Ștefan Panaitescu, general de brigadă, șeful Statului Major al Comandamentului Trupelor din Transilvania.
- [29] Clasa, abreviat: „cl.”.
- [30] Armatei Roșii ungare.
- [31] Regimentul „Putna” nr. 10.
- [32] Regimentul „Siret” nr. 11.
- [33] Regimentul VI „Tecuci” nr. 24.
- [34] Regiment care din anul 1915 primea denumirea onorifică de Regimentul 4 Roșiori „Regina Maria”, militarii acestui regiment purtând pe epoleți cifra (inițială) Suveranei.
- [35] Parada sau procesiunea.
- [36] General de brigadă, comandantul Grupului „General Holban” sau „Grupului de Sud”.
- [37] În document, din eroare, scris: româno-catolică.
- [38] Idem.
- [39] În document, din eroare, scris: româno-catolicilor.
- [40] Prefectul Județului Bihor.
- [41] Pe larg în coordonatori: comandor dr. Marian Moșneagu, locotenent-colonel dr. Petrișor Florea, (autori: Lenuța Nicolescu, dr. Cornel Țucă, Vasilica Manea, Daniela-Mariana Mănăloiu, Cosmina-Adela Lăzărescu), *op. cit.*, p. 240-246.
- [42] General de divizie Gheorghe D. Mărdărescu, comandantul Comandamentului Trupelor din Transilvania.
- [43] General de brigadă Ștefan Panaitescu.
- [44] General de brigadă.
- [45] În document, din eroare, scris: comandantul Brigăzii 1 Vânători.
- [46] „Monitorul Oficial” nr. 39 din 6 iunie 1919, „Partea Neoficială”, p. 2193-2197, redat integral în coordonatori: comandor dr. Marian Moșneagu, locotenent-colonel dr. Petrișor Florea, (autori: Lenuța Nicolescu, dr. Cornel Țucă, Vasilica Manea, Daniela-Mariana Mănăloiu, Cosmina-Adela Lăzărescu), *op. cit.*, p. 246-248.
- [47] Debrecen (în română Debretin), oraș, azi: în Județul Hajdú-Bihar (Ungaria).
- [48] Carei, azi: municipiu în Județul Satu Mare. În document scris în varianta: Careii-Mari.
- [49] Azi: Județul Sălaj.
- [50] Hajdúszoboszló, azi: district în Județul Hajdú-Bihar (Ungaria).
- [51] Fostul Comitat ungar Ugocea (1876 -1920), astăzi: desființat.
- [52] General de divizie Traian Moșoiu.
- [53] Castel ridicat la Carei de de familia Károlyi la sfârșitul secolului al XV-lea, considerat un adevărat: „*Peleş al Transilvaniei*”.
- [54] Conform înscrisului din document.
- [55] Satu Mare, azi: municipiu, reședința Județului Satu Mare. În document scris în varianta: Satu-Mare.
- [56] *Reamintim*, azi: Județul Sălaj.
- [57] În document, scris: „damelor”.
- [58] În nou înființatele, de Armata română, a diviziilor ardelene.
- [59] *Reamintim*, Hajdúszoboszló, azi: district în Județul Hajdú-Bihar (Ungaria).
- [60] *Reamintim*, fostul Comitat ungar Ugocea (1876 -1920), astăzi: desființat. În document, probabil din eroare, scris: Ucegea.
- [61] După oră, mai corect: cina.
- [62] Baia Mare, azi: municipiu, reședința Județului Maramureș. În document scris în varianta: Baia-Mare.
- [63] „Monitorul Oficial” nr. 40 din 7 iunie 1919, „Partea Neoficială”, p. 2263-2264, redat integral în coordonatori: comandor dr. Marian Moșneagu, locotenent-colonel dr. Petrișor Florea, (autori: Lenuța Nicolescu, dr. Cornel Țucă, Vasilica Manea,

Daniela-Mariana Mănăloiu, Cosmina-Adela Lăzărescu), *op. cit.*, p. 249-251.

^[64] În document, probabil din eroare, scris: Ciocârlău.

^[65] Azi: localitate componentă a orașului Tăuții-Măgherauș.

^[66] În document, scris: „Elisaveta”.

^[67] Detașamentul „General Olteanu”, în anul 1919 a desfășurat operațiuni în Maramureșul istoric. Pe larg în lucrarea: Laurențiu Batin, *Documente: Operațiunile Grupului de Nord și ale Detașamentului „General Olteanu” („Colonel Rădulescu”)*,

15 aprilie-4 august 1919 (ISBN: 978-606-799-622-7), Forești-Cluj, Editura LIMES, 2022, 373 p..

^[68] Someș-Uileac, sat ce aparține de orașul Ulmeni, Județul Maramureș.

^[69] „Monitorul Oficial” nr. 42 din 11 iunie 1919, „Partea Neoficială”, p. 2415, redat integral în coordonatori: comandor dr. Marian Moșneagu, locotenent-colonel dr. Petrișor Florea, (autori: Lenuța Nicolescu, dr. Cornel Țucă, Vasilica Manea, Daniela-Mariana Mănăloiu, Cosmina-Adela Lăzărescu), *op. cit.*, p. 251-252.